

4 - MENNESKERETTIGHETSPROFILER

Dagens tekst:

Artikkel 22:

Enhver har som medlem av samfunnet rett til sosial trygghet og har krav på at de økonomiske, sosiale og kulturelle goder som er uunnværlige for hans verdighet og den frie utvikling av hans personlighet, blir skaffet til veie gjennom nasjonale tiltak og internasjonalt samarbeid i samsvar med hver enkelt nasjons organisasjon og ressurser.

Artikkel 28.1:

Enhver har krav på en sosial og internasjonal orden som fullt ut kan virkeliggjøre de rettigheter og friheter som er nevnt i denne erklæring.

Jf. innledningens avsnitt 1 og 2.

Jf. Artikkel 25

«Hvordan står det til?»

Kunsten å spørre. Hvem spør hvem? Om hva? Hvordan?

Norske **helsearbeidere** er del av «... en sosial og internasjonal orden som fullt ut kan virkeliggjøre de rettigheter og friheter som er nevnt i denne erklæring.» Helsearbeideren har utdanning og faglige rutiner for å kartlegge pasientens helse; parametere, prøver, mål og skjema.

Hva når det gjelder **menneskerettigheter**? Hvilken sosial og internasjonal orden skal være menneskerettighetsarbeiderens tilhørighet og identitet? Utdanning? Oppgaver? Faglige rutiner?

Rådgivningsgruppa, RiT, startet som en asylsøkerorganisasjon, NOAS Trøndelag. Vi ble skilt ut fra NOAS i 1994, og har deretter utviklet og definert oss som menneskerettighetsorganisasjon, og, fordi det var slike som søkte vår hjelp, med spesiell vekt på rettighetene til flyktninger og asylsøkere. Verdenserklæringen er vårt fremste referansedokument. Våre tjenester er tjenester for medlemmer. Medlemskapet varer så lenge saken varer.

RiT fant ingen tradisjon for kartlegging av **menneskerettslig helse**. Vi møtte et statlig tjenesteapparat som var lite interessert i å beskytte, men i stigende grad var dømmende; «*streng og rettferdig*». Våre medlemmer var mennesker i nød. I samsvar med artiklene 13, 14 og 15 hadde de forlatt sine egne land og kommet til Norge for å rope ut sin nød og søke norsk beskyttelse. Men de norske myndighetene prioriterte ikke meldinger på nødfrekvensen.

Hvordan kartlegge menneskerettslig helse? Hvordan definere og utvikle *klinisk menneskerettighetsarbeid*?

Helse- og sosialfagernes formål og idé er i samsvar med menneskerettighetenes idé, som er å beskytte. De har sine sjekklister og diagnoseskjema, knyttet til oppgavene å kurere, styrke og rehabilitere, omsorg og lindring. Politiet hører til en dømmende makt. Politiet har sine spørreteknikker, avhør og vitneavhør. Faget er å være på vakt, er orden og etterforskning, saksframlegging og effektivering.

Vi fant å kunne lære av helse og sosial. Men vi måtte utvikle våre egne skjema. Arbeidsformen var verksted, for medlemmer, det vil si flyktninger, asylsøkere og aktivister. Vi begynte med det enkle, en liste over Verdenserklæringens artikler. Det var våre første parametere.

«Kryss av artikler som ikke er oppfylt.»

Noen plasserte dobbel og trippel kryss ved spesielle artikler. Et signal om at vi måtte lære å spørre gradert: «*På en skala fra 0 til 6, ...*» Litt etter litt hadde vi redskap til å tegne menneskerettighetsprofiler. Videre lærte vi oss å spørre fra forskjellige faser i det erfarte liv, og ble derved i stand til å skrive det som kan kalles menneskerettslige anamneser. (Anamnese – Sykehistorie)

UDI-arkipelet

Tre leger, alle asylsøkere, en kontorassistent og meg i diskusjon på mitt kontor. Legene meldte bekymring for barna på mottaket og deres oppvekstvilkår. Det gjaldt ikke bare barna. Vi ble etter hvert enige om å designe og gjennomføre en intervjuundersøkelse blant voksne asylsøkere, sammenhenger mellom mangel på menneskerettigheter og utslag i mental helse. Rapport ble lagt fram på «*Konferanse om Ytringsfrihet*» 18.08.06.

Vi kalte rapporten «*UDI-arkipelet*». Sammen med andre rapporter ligger den under samleoverskriften «*Rapporter og prosjekter*».

Kvinner og jenter, menneskerettigheter og mental, medisinsk og fysisk helse.

Intervjugrunnlaget til UDI-arkipelet var 14 menn og 2 kvinner. 2 var ikke mange. Men 2 var nok til å innse at kvinner ofte erfarer andre forfølgelsesmønstre enn menn. Jeg fant fram mappene til kvinnelige medlemmer med aktive saker, 58 i alt, og summerte opp opplysningene om krenkelser disse kvinnene hadde erfart. Det var rystende lesning.

Vi samlet en arbeidsgruppe av kvinnelige medlemmer, alle med omfattende egenerfaringer av kjønnsbaserte krenkelser. Vi brukte flere år før vi hadde klart et nytt intervju skjema: «*Kvinner og jenter, menneskerettigheter og mental, medisinsk og fysisk helse*». Den første rapporten, som vi kalte «*Alltid Redd!*», ble lagt fram på «*Torg for Likeverd*» 17.06.09. I alt ble mer enn 80 kvinner intervjuet etter samme skjema. De nærmeste årene ble 7 rapporter skrevet og lagt fram til drøfting på Rådgivningsgruppas konferanseprogram:

1. 17.06.09 Torg for likeverd *Alltid Redd!*
2. 22.08.09 Ytringsfrihet *I don't want to talk about it*
3. 17.06.10 Torg for likeverd *Er sliten av all uvissheten – alle begrensningene*
4. 17.06.10 Torg for likeverd *La oss tale om det barbariske*
5. 17.06.11 Torg for likeverd *Ulv! Ulv!*
6. 20.06.11 Torg for likeverd *I den sorte gryte*
7. 13.10. 11 Frihet fra frykt og nød *VÅR HERRE – SYNDROMET*

Datoen 17.06 går igjen. Det er Wergelands fødselsdag, en påminnelse av oppgjøret med «*Paragrafen 2*». («*Jødeparagrafen*»)

Tør vi trekke parallellen?

Det går en linje fra «*Paragrafen 2*» til det som er dagens tverrpolitiske forlik og fasthet, utsagnet:

De som ikke har beskyttelsesbehov, skal ut.

Det går likeledes en linje fra Henrik Wergeland til dagens menneskerettighetsforkjempere. Tør vi se parallellene?

På den ene siden:

Verdenserklæringen, innledningens første setning:

Da anerkjennelsen av menneskeverd og like og umistelige rettigheter for alle medlemmer av menneskeslekten er grunnlaget for frihet, rettferdighet og fred i verden ...

Jf. artikkel 1, første setning:

Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter.

Og artikkel 15.1:

Enhver har rett til et statsborgerskap.

På den andre siden politikerutsagnet:

De som ikke har beskyttelsesbehov, skal ut!

Med sakene i de to omtalte prosjektene som eksempler, synes det dekkende å omtale politikerutsagnet med ord fra andre avsnitt i Verdenserklæringens innledning:

... tilsidesettelse av og forakt for menneskerettighetene ... har ført til barbariske handlinger ...

Til de barbariske handlingene hører tvungne returer i konflikt med artikkel 9:

Ingen må utsettes for vilkårlig arrest, fengsling eller landsforvisning.

Bemerk. Ved tvungne returer gis det sjelden tilbakemelding om de returnerte, hvor de er, hva og hvem som er deres effektive beskyttelse. Etter vår forståelse dreier dette seg om tvungne forsvinninger, om brudd på prinsippet om non-refoulement, det vil si forbudet mot å sende noen til et sted eller en situasjon hvor de risikerer forfølgelse. (Torturkonvensjonens artikkel 3.2 og Flyktningskonvensjonens artikkel 33)